

ПАМ'ЯТІ ВАСИЛЯ ОПРИСКА

14 серпня 2021 р. на 71-му році життя перестало битися серце відомого археолога Галича, Львова й Волині, багатолітнього працівника відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України Василя Григоровича Оприска.

Уродженець с. Гонятичі Миколаївського р-ну Львівської обл. після закінчення історичного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка від 1974 р. працював у відділі археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (до 1993 р. – Інститут суспільних наук АН УРСР). Археологічний вишкіл здобував у Галицькій постійній експедиції під керівництвом відомого медієвіста Вітольда Ауліха.

З 1977 р. Василь Григорович став молодшим науковим співробітником інституту. Робота археолога полягала в організації щорічних польових експедицій, розвідкових розкопок у різних місцевостях, опрацюванні звітів та написанні статей, підрозділів колективних монографій. Наприклад, в одному з археологічних звітів авторства Василя Оприска з наступного року йдеться про роботу Давньоруського загону Прикарпатської археологічної експедиції інституту. З 1 вересня по 15 жовтня було проведено розвідки й розкопки в Жидачівському, Мостиському, Перемишлянському та Пустомитівському р-нах Львівської обл., де відкрито й обстежено п'ять городищ, чотири селища княжої доби і двошарове поселення (пшеворська культура, княжа доба). В об'ємному й акуратно оформленому звіті молодого науковця поданий докладний опис виявлених об'єктів, здійснено їх класифікацію,

типологію, визначено хронологічну та культурну належність, представлено список чисельних рухомих артефактів, ілюстративний фото і графічний матеріал. Так, щороку дослідник здійснював розкопки та розвідки, опрацьовував здобуті матеріали, а результати був зобов'язаний вводити до наукового обігу шляхом опублікування.

Наукова тема вченого стосувалася сільських поселень княжої доби, про що дослідник публікував наукові й науково-популярні статті, брав участь у написанні колективних монографій: «Історія міст і сіл УРСР» (Київ, 1978); «Археологічні пам'ятки Волині» (Луцьк, 1991); «Південно-руське село IX–XIII ст.» (Київ, 1997); «Пам'ятки древньої історії Волині у с. Городок» (Київ, 1999); «Історія української культури XIII–XVII ст.» (Київ, 2001); «Голешів в історії, культурі та людських долях: історико-краєзнавчі нариси, спогади» (Львів, 2014); а також довідника «Археологічні пам'ятки Волині (Рожищенський район)» (Луцьк, 1991).

Наукову спадщину дослідника також складають численні повідомлення про результати з власних експедицій, а також досліджень, проведених у тандемі з колегами-археологами. Географія робіт науковця досить широка й охоплює майже всю Західну Україну. Це – пам'ятки Миколаївщини над Дністром, Розточчя, північно-східного Передкарпаття, Зборівщини, Західної Волині й багатьох інших районів. На Волині Василь Григорович особливо плідно трудився у спільних археологічних експедиціях зі своїм земляком і другом студентських років – доктором історичних наук Денисом Никодимовичем Козаком. Дослідження

проводилися поблизу сіл Боремель та Хрінники, на берегах Хрінницького водосховища впродовж багатьох років і приносили вагомі наукові результати.

Значне місце в біобібліографії вченого посідає проблематика археологічних досліджень не лише сіл, а й історичних міст Заходу України, де Василь Григорович очолював чимало експедицій і працював спільно з багатьма іншими науковцями в Галичі, Самборі, Жовкві, інших містах та, особливо, Львові.

У князюму Галичі за участі Василя Оприска 1997 р. було здійснене важливе відкриття поселення XI–XIII ст. під руїнами Старостинського замку XIV–XVIII ст. Наступного року частину цього поселення з житлами та господарсько-ремісничими об'єктами науковець дослідив доволі широкою площею на плато замкової гори спільно з Михайлом Рожком. Результати опубліковано в статті «Галицька твердиня над Дністром» (Галицька Брама. Львів. 1998. Ч. 9. Вересень).

З перелому XX–XXI сторіч Василь Григорович керував розкопками переважно у Львові, рятуючи від новобудов об'єкти культурної спадщини княжої та ранньомодерної діб. Археологічні роботи очолював на пр. Свободи, пл. Галицькій, вул. Вірменській, Клепарівській, Вороного, Коперника й ін. При цих зазвичай трудомістких і напружених роботах дослідникові вдавалося натрапляти на сенсаційні знахідки. Зокрема, на вул. Вірменській, у дворику-кам'яниці, було виявлено рідкісну конструкцію перекриття – т. зв. повалу або накоту, – укладеного з колод, у вигляді склепіння, а також фрагменти горщика, якого науковець спочатку на підставі морфології продатував кінцем XI ст. Це сприйняли сенсацію. Лише згодом виявилось, що подібні форми вінець посудин побутовали й у другій половині XIII–XIV ст., а ще пізніші масштабні рятівні дослідження на розі Вірменської та Краківської (Назар Войтович) ствердили наявність археологічного матеріалу XII–XIII ст. у культурному шарі цієї дільниці Львова.

На території Львівської пивоварні (вул. Клепарівська, 18) Василю Оприску, очільникові Львівської міської археологічної експедиції, консультантом якої був також Михайло Рожко, вдалося виявити скарб із 63-х срібних монет, карбованих від останньої чверті XIII до третьої чверті XIV ст. І це справді було сенсацією. З приводу цієї знахідки науковці надрукували кольоровий буклет, який миттю розійшовся і став бестселером, а також докладну наукову статтю в академічному збірнику (МДАПВ. Львів, 2008. Вип. 12. С. 393–406).

Одними з останніх масштабних рятівних археологічних досліджень, проведених під орудою Василя Григоровича, були розкопки комплексу колишньої Богословської академії та церкви Святого Духа у Львові на вул. Коперника. Науковець провів перший етап досліджень дуже ефектно, злагодженою експедицією, із залученням різних фахівців, що принесло вагомі результати у вигляді точної локалізації, вивчення та фіксації втраченої пам'ятки, рухомих знахідок у культурному шарі. Результати робіт опубліковано спільно з Юрієм Лукомським (МДАПВ. Львів, 2010. Вип. 14. С. 360–376). На жаль, подальші дослідження із багатьох об'єктивних причин призупинилися, хоч проблема відновлення церкви Святого Духа у Львові залишається актуальною і рано чи пізно слідами Василя Оприска підуть його наступники.

У творчому спадку вченого є чимало популярних публікацій, які стосуються пам'яткоохоронної проблематики, пов'язаної здебільша з дослідженнями археологічної спадщини історичного міста. Ці матеріали друкувалися у часописах, пресі, виголошувалися на наукових конференціях, семінарах, круглих столах, звучали в інтерв'ю науковця на радіо і телебаченні. У них відображені вболівання дослідника за культурні надбання міста, які зберігаються в його культурному шарі – звучать питання необхідності проведення фахових розкопок, консервації, музеєфікації об'єктів, популяризації результатів через демонстрацію виставок і створення постійного музею археології Львова.

Василь Григорович був дуже комунікабельною й привабливою особистістю, що виявилось у вмінні організації комплексних наукових експедицій. Дослідник співпрацював із багатьма археологами, особливо з Денисом Козаком, Михайлом Рожком, Віталієм Коноплею,

Юрієм Лукомським, Андрієм Гавінським і багатьма іншими фахівцями дотичних спеціальностей. Був знаменитим оповідачем, цікавим співрозмовником, романтиком, оскільки археологія – наука романтична й захоплює практично кожного. Та не тільки археологією жив Василь Оприск. Ще він надзвичайно затятий футбольний вболівальник, вправний шашкіст зі студентських років, непересічний кулінар, якими любив пригощати друзів.

При зустрічах із молоддю інституту досвідчений дослідник завжди охоче ділився незабутніми спогадами про наукове життя установи минулих років, розповідав про обставини багатьох знаменитих відкриттів, а також знав чимало веселих археологічних експедиційних бувальщин. Співробітники інституту також пам'ятатимуть Василя Григоровича, завжди присутнього на загальних зборах, чесним, безкомпромісним та невтомним поборником прав науковців і водночас чуйним, оптимістичним й надійним колегою.

Василь Григорович був добрим сім'янином і разом із дружиною Марією Миколаївною виховав чудового сина Тараса. Сім'я радо передала частину бібліотеки й архів науковця до відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, де Василь Григорович працював упродовж усього зрілого життя. Вони будуть корисними для наступних поколінь української археології.

Розповідь про Василя Григоровича хочеться закінчити словами одного з улюблених його побажань колегам: *«Хай Ваші очі бачать лише прекрасне, вуха чують лише приємне, а Ваше серце нехай буде зігріте не так полум'ям палаючої ватри, як теплом сердець Ваших друзів».*

Юрій ЛУКОМСЬКИЙ

Стаття: надійшла до редакції 17.10.2021
прийнята до друку 25.11.2021